

Женску покрет.
ženski pokret.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 7 — СЕПТЕМБАР — ГОДИНА V (1924)

Уредник, ВЕРА ЈОВАНОВИЋ

САДРЖАЈ:

- 273 РЕОРГАНИЗАЦИЈА ЖЕНСКИХ ДРУ-
ШТАВА *Правда Рискић*
- 279 К MIRU *Štebi Alojzija*
- 283 БРАЧНИ ПРОБЛЕМ *Др. Софија Шефер*
- 288 ŽENA *Karla Dajčova*
- 292 ИЗВЕШТАЈ УПРАВНОГ ОДБОРА ЖЕН-
СКОГ ПОКРЕТА ЗА ГОДИШЊУ СКУП-
ШТИНУ
- 299 БЕЛЕШКЕ: *Интернационални Женски Са-
вез. — Интернационална Лига за Мир и
Слободу. — Данска. — Велика Бриџанија,
— Индија. — Италија. — Уругвај. — Žensko
Dobrodelno Udruženje. — Жене почасни док-
тори. — Жене у Рајхстагу. — Прва жена
адвокат у Немачкој. — Исправка*
- 302 ЕВАДНА *Сара Гранд*

ЦЕНА 10 ДИН.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 7 — СЕПТЕМБАР — ГОД. V (1924)

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ЖЕНСКИХ ДРУШТАВА.

Кад је 1906 г. Женски Савез основан, постојао је већ један изван број женских друштава, која су се дотле сасвим независно једна од других развијала.

Већи део тих друштава био је основан у једном времену, кад се није могло ни помислити на неку специјализацију. Потреба је било много а друштава мало, тако да наша ранија друштва нису могла много бирати посао, који ће радити. Полазећи од једне опште жеље, да свом народу што више помогну, она су се лаћала сваког оног посла, за који су мислила, да ће њиховој земљи моћи бити од користи, отварајућу са сваком новом потребом и једну нову секцију свога друштва.

Имајући исте основне жеље, радећи у истој средини, и наша женска друштва су сасвим природно сличне потребе осећала и сличним акцијама на њих реагирала. Резултат тога је био, да скоро сва наша већа друштва имају сличне секције и више или мање сличним пословима се баве.

Оснивањем Женског Савеза то се стање није ни у колико изменило. И сам Женски Савез схватио се као једно засебно друштво, које тежи да се у свим правцима развија. Иста тежња опажа се чак и код друштава са специјалним задацима, која су се после оснивања Женског Савеза основала. Тако на пр. Женски Покрет био је силом околности принуђен да свој програм схвати много пространије но што би његов специјалан задатак изискивао. Поред културне и политичке секције то је друштво осећало потребу још и једне економске, хигијенске секције и уз то још курсева за хаљине, шешира итд.

Та велика разгранатост посла, која је пре рата могла да значи напредак друштва, почиње сад после рата, да смета успешном

раду друштва. Данас је свака грана рада тако развијена, да се без стручне спреме, без концентрисане пажње и снаге, без свих потребних средстава, ни један рад не може више извести како ваља. Ако наша женска друштва желе да остану на висини свога задатка, морају и она поћи за духом времена, и помишљати још сад на једно рационалније и више систематско организовање свога рада.

Прва реформа, коју би ваљало остварити, требала би бити једна прецизнија подела рада женских друштава, која би собом донела и њихову специјализацију.

Место да свако друштво ради све оне послове, за које мисли да би добро и корисно било да их ради, осуђујући само себе тим пространим програмом на један осредњи и дилетантски рад, требало би њихов рад тако организовати, да се свако друштво бави само једном врстом рада, али да тај рад у великом стилу потпуно и савршено изведе. Ако би свако женско друштво свој део рада потпуно и савршено израдило, и целокупан рад Женског Савеза био би савршено и беспрекорно урађен. Тиме би се с истом количином утрошене снаге, времена и новца, могло много више постићи, но што се данас постизава кад друштва раде без договора и општег плана, почињу исте радове с истом ограниченом снагом, с истом нестручном спремом и истим оскудним средствима. Да узмемо само један пример. Отварање домаћичких школа налази се на програму друштва „Кола Сестара“ (чл. 5. под д), на програму „Друштва за Просвећивање Жене“, њиме се бави и „Женско Друштво“, и поред њега још и министарство Просвете. Зар не би било и веће уштеде у свему и бољих резултата, кад би се само једно друштво и то оно, које би се нарочито организовањем економног рада жена бавило, узело у своје руке и организовање домаћичких школа.

Место овог конгломерата, који данашњи Женски Савез представља, имала би се створити једна органска целина, у којој би свако друштво представљало један орган, који би имао своју нарочиту функцију и чијим би се радом сдржавала целина, оличена у Женском Савезу.

Главни задатак Женског Савеза био би организовање рада српских, хрватских и словеначких жена, а свако друштво понаособ бавило би се организовањем једне нарочите гране рада. Н. пр. једно би друштво имало да организује економан рад наших жена, друго њихов културан, треће хуман, и т. д.

Женски Савез би био главна централа, састављена из деле-

гата свих друштава у којој би се решавало, шта треба да се ради и рад предавао на израду појединим друштвима, али он сам не би ниједан нарочити рад радио. Он би у женским друштвима имао од прилике ону улогу, коју један шеф оркестра има у оркестру. Његов би задатак био да одржава јединство рада, да доводи у везу и склад радове појединих друштава, да организује општи рад друштава, али не би улазио у организовање рада појединих друштава. Кад се рад међу друштвима једном подели, свако би друштво имало потпуну слободу да свој рад организује и изведе онако како оно за најбоље нађе. Али, зато би и сву одговорност за свој рад имало само да сноси.

Исти однос, који постоји између Женског Савеза и појединих друштава, постојао би, као што је то већ и сад донекле изведено, између управе тих друштава и њихових органа или под секција.

Управа би рад поделила међу својим органима, тако, да сваки од њих добије свој одређен део рада, са њиме и потпуну слободу рада, и у исто време и сву одговорност за њега. Под секције би под истим условима свој део рада поделиле међу својим органима т. ј. члановима.

На тај начин би се постигла једна врста артикулисане концентрације, у којој би сваки део друштва имао свој одређен део рада, одређен део слободе и одређен део одговорности. Правило такве организације би било, да сваки онај део рада који једна друштвена јединица може сама да уради, или које се само не тиче, она сама самостално и уради. Тиме би се извела једна врста моралне централизације а техничке децентрализације. Морална централизација би се постизавала на тај начин, што би сви делови друштва имали исти циљ рада, и што би се резултати свих радова у истој тачци сретали, а техничка децентрализација би се налазила у томе, што би сваки део друштва имао потпуну слободу рада, и право да само бира и одређује начин и средства рада. У сваком раду има један елемент, који се не сме за време рада никако мењати и који мора чврсто и непоколебљиво пред радником стајати, а то је: циљ рада. Колико циљ рада мора бити непомичан и непоколебљив, толико опет у питањима метода и средстава треба имати гипкости и опортунизма и мењати их кад год се потреба за то јави, или кад се један бољи згоднији начин рада нађе.

Тако организован рад Женског Савеза имао би ове добре стране:

1.) Било би много више везе и складности у раду женских друштава, но данас, а у исто време свако би друштво много боље резултате постижавало кад би сву своју радну снагу и сва своја средства концентрисало само на један рад, него кад их распарчава и растура на више радова, као што се досад то радило;

2.) За саме чланице би такав начин рада био не само много лакши, него и кориснији за развитак њихових способности.

Колико људи пате данас од претеране специјализације, толико жене опет страдају због претераног сваштарства. Поред свих оних разноврсних кућевних послова: кувања, чишћења, шивења, итд., жена мора да се бави и васпитавањем деце, неговањем болесника, и мора да свршава сама један велики део спољашњих послова, а уз то да представља неку даму, и да ради на свом сопственом усавршавању. Кад би једна жена и имала све оне способности и спрему, које ти радови изискују, она не би могла имати материалног времена да их изведе како треба, а да и не говоримо о томе, како има мало кућа, које имају инсталацију и располажу свим оним средствима, која су за те радове потребна.

У данашњем времену усавршених радова и машина, специјализације и узајамности, наша жена још представља једну примитивну економну целину, која као Робинзон на острву, без знања, без zgodних алата, без помоћи са стране, са својих десет прстију мора да ствара једну кућу.

Радећи тако усамљена, под примитивним условима, служећи се примитивним средствима, са недовољном спремом, наше жене губе несразмерно више снаге, времена и материала но што је потребно, постижавајући обично осредње и непотпуне резултате. У народу у коме већина жена на тај начин ради, као што је код нас случај, то представља један огроман губитак народне снаге.

Исто сваштарство које је код куће умара и растрзава, чека жену и у женским друштвима кад у њих уђе.

И у друштву као и код куће, многобројност и разноврсност послова премаша знатно и време и средства и снагу и знање са којима она располаже.

Да се женска снага искористи како ваља, да се њихове способности до крајње границе могу развити, треба жени створити могућност да ради, да се прибере, да се у један одређен посао удуби, да се цела једном одређеном раду преда. Први задатак који наша женска друштва треба да испуне, то је, да науче наше жене да рационално и систематски раде, да их науче како ће своју снагу и своје способности што боље искористити, како

ће са што мање утрошеног времена, снаге и других средстава, што боље резултате остварити, а то се може постићи само у једном добро организованом и специјализованом друштву. Само онда кад су друштва специјализована може се извршити један рационалан распоред чланица према њиховој способности и спреми. Има врло мало тако савршених жена, које могу с успехом више разноврсних послова радити. Међутим свака жена, па ма колико њене способности изгледале скромне, може да буде употребљива и корисна у једном одређеном послу.

Кад би се свакој жени дао онај посао, који најбоље одговара њеним склоностима и способностима, све би жене биле корисне и у свом послу савршене; нарочито, ако би неколико година радиле у једном добро организованом друштву увек на истом послу, оне би се могле, у том послу, тако усавршити да би временом могле заиста постати једна првокласна радна снага;

3.) Најпосле, има још нешто на шта ваља мислити при организовању једног друштва, а то је: развитак саме државе. Женска друштва представљају радне јединице једне државе, и стога се и њихов развитак мора управљати према развоју државе.

Као што је већ познато, економна улога државе бива сваким даном све већа. Што држава буде морала узимати под своје окриље већи део друштвеног рада, она ће све мањи део радова бити у могућности да сама уради. Хуго Стинес рекао је приликом једног интервјуа: „Ја само организујем а ништа не радим, посао се сам ради.“ Није далеко дан, кад ће и држава морати рећи, да она само организује а сама ништа не израђује.

Исти систем артикулисане концентрације, који смо изложили говорећи о организацији Женског Савеза, мораће се и у држави применити. Државна управа ће се вероватно временом свести само на једну централу, која ће решавати, шта ће се радити и бирати оне којима ће извршење тих радова поверити, остављајући им пуну слободу рада, и тражећи од њих да за резултате свога рада одговарају. Држава ће само управљати, а народ ће сам радити. Тако је у осталом увек и било. Главна радна снага једног друштва су чланови а не управа. Разлика између модерне и старе европске државе биће у томе, што се у старој европској држави, држава бринула поглавито о организовању одбране и одржавању реда у земљи, а економан рад народа био је остављен иницијативи приватних лица, која су га према свом личном нахођењу и према свом личном интересу радила. Чак и онда кад су извесне државне послове у својој режији радила, она су више гледала

на то да се на рачун државе обогате, него да држави и своје народу, својим радом нешто привреде. У модерној држави целокупан друштвен рад биће под надзором државе, чиме ће се одржавати јединство и склад друштвеног рада. Али, место да сама поједине радове извршава, или да их даје у режију приватним лицима и компанијама, она ће их поверавати јавним удружењима, која ће имати исти циљ рада, као и држава; а то је: опште добро и напредак народа.

Несумњиво је, да је једном јавном удружењу много лакше организовати извршење једног одређеног посла, изабрати погодне људе, набавити погодна средства и т. д. него једној држави да организује до последње појединости целокупан рад једног народа. Застој и укоченост, који се данас у раду свих држава опажају, не долази од неспособности државе и њене управе, него од огромног посла који држава има данас да савлада, од материјалне немогућности у којој се она данас налази да даје упутства и да води бригу и надзор о свим појединостима свога рада.

Женски Савез треба још сад да помишља на велику улогу коју ће јавна удружења у будућности имати. Већ данас држава често поверава женским друштвима извесне радове. То ће временом бивати све чешће, и вероватно је да ће им све важније и веће радове давати на израду. Наша друштва треба још сад тако да се организују и спреме, како би што већи део данашњег друштвеног посла могла на себе примити и с успехом извести. Један добар део оног посла, који данас ради министарство за Социјалну Политику, министарство Трговине, Просвете, Здравља, Пољопривреде, и т. д. могла би женска друштва примити на себе да израде. Жене би на тај начин ушле у државни рад, али не више појединачно, остављене на милост и немилост мушких као данас, него у маси, корпоративно, као велике и моћне организације, као једна снага, која нешто вреди и с којом се мора рачунати.

И оног дана, кад жене буду добиле право гласа, питање о њиховом положају у парламенту биће само од себе решено. Оне ће ући у парламент као заступнице Женског Савеза и као представнице свога рада. Можда ће њима бити додељено да ураде оно што мушкима изгледа немогуће извести, да издигну политику изнад личних и ситних партиских интереса и да положе темељ једном новом пословном и радном Парламенту.

K M I R U.

I.

Internacionalne združitve, ki so si postavile za cilj, da onemogočijo vojne bodočnosti, ker bi bile še vse strahotnejše, kakor je bila minula svetovna vojna, so postale že tako številne, da skoraj ni več mogoče zasledovati vsega njihovega delovanja. Lehko se pa reče, da so si v svojih zahtevah več ali manj enake. Če pregledujemo njihove programe, vidimo, da hočejo predvsem na temelju socialne pravičnosti, enakopravnosti obeh spolov, vseh plemen in enakopravnosti narodov ustvariti pogoje za bratsko sožitje med člani enega naroda in med narodi sveta ter s tem zadržati kali, iz katerih bi lahko vzklile nove vojne.

Socialna pravičnost, enakopravnost so pogoji za svoboden razvoj poedinca kakor narodov, in narodi, ki bi trajno živeli v tem zdravem, čistem zraku, ne bodo imeli volje, da bi sami sebe in druge zopet pahnili v brezmejno nesrečo vojne. Svobodamir, pravičnost-bratstvo so najčešča gesla, ki jih propagirajo te združitve.

Nekatere izmed teh združitev-kakor „Krščanski pacifistički pokret“, „Internacionalna katoliška liga“, „Internacionalna zveza za spravo“ — so zgrajene na verskih temeljih in propagirajo trajen mir ali v smislu verskih dogem poedinih cerkva ali pa v smislu nepopačenega Kristovega nauka. Druge zopet kakor „Liga za pravice človeka“, „Internacionalna liga žen za mir in svobodo“ imajo program, ki obsega predvsem postulate socialne pravičnosti in enakopravnosti. Nekatere — kakor „Nikdar več vojne“, „Internacionalna zveza nasprotnikov vojne službe“, „Internacionalna liga nasprotnikov vseh vojn“ — koncentrirajo vse svoje delovanje v ostro in jedko prikazovanje strahotnih posledic vojn. Poleg teh velikih združitev, ki oklepajo vsa plemena, tudi črnce, rdečkožce itd. in vse narode, pa obstoji mnogo lokalnih zvez, ki raztezajo svoje delovanje le na področje ene države. Značilno je, da so doslej vsa ta stremljenja po „večnem miru“ našla najmanj ali pa skoraj nikakega odziva v naši državi, Rumuniji, Grški, Italiji, Španiji. Vse ostale države Evrope, dalje Amerika, Australija, deloma tudi že Azija, zlasti Japonska, imajo močna gibanja za trajen mir.

Poled internacionalnih in nacionalnih združitev mož in žena imamo pa močno gibanje proti vojni in za trajen mir tudi med

mladino. To dejstvo je nad vse razveseljivo in vzbuja mnogo upravičenih nad. Mladinska gibanja za mir bodo gotovo doživela večji razmah kakor gibanja, ki se hočejo zasidrati med generacijo, ki je imela nesrečo, da je morala iti skozi pekel minule svetovne vojne in kar je morda še hujše, da mora tavati po povojnem močvirju, vseobče demoralizacije.

Ljudje internacionalnega slovesa, kakor Romain Rolland, Marc Sangnier, Barbusse, Ghandi, Bertrand Russel, Ragaz, Maksim Gorkij, Viljem Foerster, Jane Addamsova, Selma Lagerlöf so aktivni činitelji v gibanju za mir.

Vsa ta stremljenja do danes nisu se uspela tako daleč, da bi lahko rekli: ni se nam bati nobene vojne več. To je res. Ali razveseljivo je že to, da obstoji takšno gibanje, da se širi, da privlači mladino. Saj na velike pozitivne uspehe spričo sedanjega razpoloženja ogromne večine ljudi, oni sami, ki so zanetili ta gibanja; ne računajo. Oni smatrajo sami sebe le za prethodnike velike resnice, ki bo nekoč zmagoslavno triumfirala, smatrajo se za one, ki z naporom, z žrtvami krčijo pot skozi pragozd tisočletnih predsodkov, zablod, krivic, da bodo poznejše generacije v miru in svobodi delovale za najvišje cilje človeštva.

Čprav počasi napreduje uzvišeno delo internacionalnih borcev za mir in svobodo, vendar se kaže vpliv njihovih idej tudi že v zakonodaji nekaterih držav. Danska je že leta 1917. z zakonom določila, da se ne more nikogar siliti k vojni službi, kdor ima iz verskih ali drugih resnih in važnih razlogov pomisleke proti vojni; Švedska ima enak zakon od 1. 1920. in Norveška od 1. 1922. Danska gre še dalje in bo v kratkem brez stalne armade, kakor je to napovedal njen ministerski predsednik, socialist Branting. Velike ideje, ideje, za katere mora biti vsakdo, ki se jim pridruži pripravljen tudi na osebno žrtev, na zasmeh, takšne ideje osvajajo ljudi počasi, ker filistri in povprečniki, ki tvorijo največjo množico na svetu, ljubijo izhojena in markirana pota, a ne tvegajo svoje udobnosti za iskanje novih, napornih potov.

II.

Ena izmed najagilnejših združitev, ki deluje v zgoraj omenjenem smislu, je brez dvoma „*Internacionalna liga žen za mir in svobodo*“, ki je imela svoj letošni kongres v Washingtonu od 1. — 7. maja.

Ta liga je bila ustanovljena v času, ko je svet plamtel v najhujši vojni strasti, to je bilo v januarju leta 1915. Takrat so se sešle v Haagu žene iz nevtralnih in vojskujočih se držav na

posvet, kako da bi se zaustavil zločin nad človeštvom zločin, ki ga vekovi in vekovi vse do današnjih dni dni povečujejo kot največje junaštvo. S tem so pokazale zastopnice 14 držav, ki so se takrat zbrale v Haagu, velik pogum. Kajti imeti o kaki stvari drugačno mnenje, kakor ga ima vsa naša okolica, in to mneje tudi javno zastopati, to se pravi imeti veliko moralno neustrašenost, ki prihaja iz neizmerno močne vere v istinitost spoznane resnice.

Skupina žen v Haagu si je nadela ime „Internacionalni ženski odbor za trajen mir“ in je takoj pričela z delom. Potom vlad nevtralnih držav je pošiljala predstavke, da naj se vojna konča. Da je bilo to brezuspešno, to je pač samo po sebi razumljivo. Kako naj peščica treznih ljudi zaustavi pohod do skrajnosti razpaljenih milijonov.

V maju istega leta se je odbor zopet sešel v Haagu in je potem nazven prenehal z delom ter se pripravljal za delo u času po vojni. Prihodnji kongres je bil v maju 1. 1919. v Zürich-u, kjer je dobila organizacija tudi ime, ki ga nosi sedaj. Prihodnji kongres: Internacionalne lige so bili v juniju 1. 1921 na Dunaju, v decembru. 1922. v Haagu in letos v maju prvič na tleh novega sveta, v Ameriki. Že na prvih sestankih je Int. liga vnesla v svoj program tudi vse one zahteve, ki jih propagira današnje feministično gibanje kakor: politične pravice za žene, iznenačenje žene z možem v vseh zakonih, svobodno pot ženam k poklicem, ki so ji bili doslij zabranjeni, obširno zaščito materinstva, zaščito dece itd. Predvsem je seveda zahtevala *samoodločevanje narodov, pravičen mir, zaščito narodnostnih manjšin, popolno razorožitev itd.* Po končani vojni je zahtevala od poedinih držav, da naj imenujejo med svoje zastopnike v „Društvu narodov“ tudi žene, zahteva, s katero je deloma uspela (Švedska — gospa Wicksell, Danska — gospa Forchhammer, Norveška — gospa dr. Kristina Bonevie).

Internacionalna liga se je širila. In na kongresu v Washingtonu je bilo zastopanih že 33 držav. Gotovo ima veliko zaslugo pri tem predsednica lige, *Jane Addamsova*, ki neumorno vrši po državah agitacijo. Jane Addamsova, o kateri je dejal pri neki slavnostni priliki čikaški župan, da je prvi in najbolj zaslužni državljani Chicage, je morda izmed sedaj živečih žen največji praktični delavec na socialnem polju. V svojem settlementu „Hull-house“ je pokazala z delom, kako se rešuje socialno vrašanje. Na vseh prireditvah Internacionalne lige se vidi vpliv Jane Addam-

sove, kjer zavzemajo prvo mesto ravno diskusije o vseh vejah in vejicah socialnega vprašanja, katerega dobra rešitev bi bil največji korak k trajnemu miru. Int. liga žen za mir in svobodo prireja namreč vsako leto takozvane „poletne šole“*) kjer se shajajo možje in žene iz vseh delov sveta, da v svobodnem razgovoru izmenjavajo misli o socialnih problemih in važnih političnih vprašanjih. Te šole so velikega agitacijskega pomena za širjenje idej lige.

III.

O kongresu v Washingtonu posnemam po poročilu, priobčenim v reviji „Die Frau im Staate“, sledeče najvažnejše stvari:

Zasedanje lige v Ameriki se razdeli na štiri dele: 1. Propaganda pred kongresom. 2. Kongres v Washingtonu. 3. Poletna šola v Chicagi. 4. Prvi in drugi „Pax-Train“. V letošnjem januarju je pričela liga z obširno propagando v poedinih državah Severne Amerike, zlasti v državah Philadephia in New-York. Propagando je vodila Jane Addamsova s pomočjo delegantinj iz Evrope. Zahteve lige so vzbujale veliko zanimanje med ameriškim prebivalstvom, a na drugi strani silen odpor v militarističnih in nacionalističnih krogih. Zlasti dve organizaciji „American Legion“ in „The drauh gter of 1812“ sta vršili velikopotezno agitacijo proti udeležnikom kongresa, katere so proglasili za zagovornike svobodne ljubezni, boljševeike, puntarje, rušilce državnega reda itd. Agitacija je bila tako silna, da je celo ministrstvo vojne imelo pomisleke proti kongresu. Pojavila se je celo zahteva, da naj se evropski delegati izženo tje, od kjer so prišli. Toda agitacija proti ligi je imela čuden uspeh za agitatorje. Propagandistične prireditve lige so bile čimdalje bolje obiskane, zlasti še po nekem zborovanju, kjer so člani organizacije „The daughter of 1812“ v debati sramotno propadli.

30. aprila zvečer je bila v Washingtonu slovesna otvoritev kongresa, takoj prihodnji dan je sledilo intenzivno delo. Jane Addamsova je poročala o svojem svetovnem potovanju in je zlasti poudarjala velike uspehe idej lige na Japonskem. Delegati iz Japonske so na kongresu z velikim zadoščenjem poročali o pacifiističnem razpoloženju tamošnjih vodilnih politikov, zlasti pa so navajali delo za mir, ki ga vrši japonsko učiteljstvo in šolska deca. Delegatinje iz Čehoslovaške so iznesle kot velik uspeh svojega dela sledeče: v Čehoslovaški obstoji dve sekciji lige, češka in

*) Primerjaj poročilo V. Albrehtove v 1. in 2. številki „Žensk. Pokr.“ 1924.

nemška. Voditeljici obeh sekcij pa imata skupne seje, sekciji delujeta vzajem no in iščeta pota za medsebojni sporazum. Odkar obstoji čehoslovaška republika sta sekciji lige prva organizacija, ki delujeta kot zastupnici dveh narodov skupno.

Največ podrobnega dela se je izvršilo v komisijah, ki so predlagale kongresu, na katerem je bilo okolo 250 delegatov in gostov, resolucije, katere priobčimo na koncu poročila. Poleg doslej obstoječih komisij se je ustanovila še ena in sicer komisija za proučevanje kemičnih vojnih metod. Glavni razpravni predmet na kongresu je bilo vprašanje o novem internacionalnem redu. To vprašanje se je razmotrivalo s političnega, ekonomskega in etičnega gledišta. Delegati vsek 33 držav so bili edini v tem, da se morajo najti sredstva in pota za pravičnejšo izrabo in razdelitev dobrin sveta ne le med poedinimi narodi, temveč tudi med poedinimi individuiji.

Štebi Alojzija

(Svršiče se)

БРАЧНИ ПРОБЛЕМ

СМАЊЕНИ КРУГ ПОРОДИЧНИХ ДУЖНОСТИ

Напредовањем заната у средњем веку, а особито капиталистичким начином производње у новом веку *постпао је круг економских задатака породице веома ограничен*. Економским променама у јеку капитализма почиње и нов економски поредак за породично газдинство. Раније је породица производила сама готово сва своја потребна добра. Према социолошким испитивањима Милера-Лијера обухватио је раније круг домаће радиности: млевење жита, печење хлеба, прибављање воде, обделавање лана, предење, ткање, прање, бељење, справљање пива, кување сапуна, прављење свећа, справљање разноврсних воћних сокова у циљу лечења, кување плодова, остављање зимнице, прављење одела и за људе, а понајвише гајење баште, свиња, кокошију и других ситних животиња. Круг домаћег рада породице био је толики, да се није свакога дана кувало нарочито за сваки оброк, већ и у имућним грађанским кућама кувана су једнога дана сва јела за целу недељу. Али сад се са увођењем фабрика и машина једна по једна грана производње ослобађала домаће производње и породично газдинство изгубило је онај значај, који је имало вековима. *Круг породичног рада се све више смањује*. О клању, печењу, предењу, ткању и прању више се по готову и не стара породица.

За време рата су се понеке од ових функција опет обновили, али сад су се већ опет изгубиле, и ако наш економски поредак још није посве нормалан.

Распадање породице у доба машина, у периоду крупне капиталистичке производње смањило је круг рада жениног толико, да је и њен видик неопходно постао веома ограничен, да је остало више односа према спољњем и околном свету него ли да кува, чисти, набавља, шта више и васпитање деце је жени одузето из руку проширивањем васпитних дужности на државу. При том је просечни број деце једне породице све више опадао. Док раније буржоаске породице са 12 до 20 деце нису биле ни најмања реткост, данас пак налазимо мало породица са 5 до 8 деце. Време и снага женина нису више испуњени потпуно рађањем, негом и васпитањем деце. Човечанство је са напретком културе увидело, да није рационално женину снагу трошити великим бројем деце, од којих ипак већином половина умире. (Смртност деце износила је до пре 100 година 50 проц.)

Лозинка последњих деценија није гласила: што више деце, већ што здравија деца! И овај апсолутан еугеничан захтев расног одгајања морао је неминовно себи прибављати све већу важност.

Као што капиталистичка привреда потискује ситно занатско предузеће, као што се у капиталистичкој привреди може ситно предузеће одржати само у мало случајева више насупрот крупном предузећу и у колико се привреда јаче развија, више органски затвара и тежи рационалном облику рада, у толико се све више спутава и ситно предузеће породице. Док средњовековна породица обухвата мноштво личности, сродника, слугу и слушкиња и велики број деце, савремена породица пак састоји се само од родитеља и неколике деце. Привреда је одузела породици велики део произвођачких дужности, а ојачана држава пак многе од њених васпитних функција. Увођењем опште обавезе школовања (тек пре 100 година!), уређивањем јавних школа, дечјих склоништа и дечјих забавишта породици је било олакшано. Деца припадају породици само још у пола.

Она постају раније самостална и остављају родитељску кућу много раније него пређе, када се одрастао син употребљавао као помоћник очев, а одрасла кћи као помоћница матерна.

Број незбринутих породичних чланова, инвалида, старих родитеља и сродника у једној породици знатно се смањило. Мало породица је у стању да пружи уточиште ислуженим сродницима; што се раније само по себи разумевало. Несрећа за породицу

беше и прелаз из породичног дома у најамну касарну. Капиталистичком привредном организацијом, која је многе људе скупила у једно фабрично место, шпекулацијом земљишта, повишавањем кирија породица је изгубила своју кућу; она постаје у правом смислу бескућна и то је даљи разлог распадању старе породице.

Са судбином породице везана је најшешње судбина жене. Смањивање домаћег круга рада с једне стране и напредна култура с друге стране пробудише у женским круговима тежњу за ослобођењем од давнашњих окова брачног права и породичне тираније. Овај покрет је довољно познат под именом женске еманципације. Он се манифестује у томе, што жене теже да постигну пуну слободу у личном, економском, политичком и културном погледу.

И ако је данашњи културни свет признао жени теоријски потпуну равноправност, ипак знамо, да се ослобођење жене од економских и правних окова неће још за дуго окончати, да истинска равноправност ипак има још много противника у свима таборима: код људи као и код жена, код капиталиста као на жалост, и код социјалиста.

Тесни однос између женине вредности и породице с једне стране, између породице и привреде с друге стране, зависност културе од привреде у опште, морају нас довести до уверења, *да се ослобођење жене као личности може постићи само великим превратом на економском и социјалном пољу.*

Данашња привреда је примањем женског рада у свој делокруг на путу ка овом женском ослобођењу, али још за дуго неће доћи до циља. Ми се налазимо шта више још у једном веома почетном стадијуму развика, у оном стадијуму, у коме се нарочито истичу почетна зла, која се морају свагда показати, када се један културни напредак не слаже више са старим уредбама и обичајима. Економска самосталност женина, која се постиже зарадом ван куће, јесте један културни напредак; он пак не одговара данашњем домоводству, па се с тога морају у почетку показати несугласице, које се морају савладати, јер сваки културни напредак утире себи пут. Данашње домоводство је обустављено у својој сићушној производњи на нерационално искоришћавање женске снаге; оно осећа извлачење женске снаге као велику сметњу за своје напредовање.

При жениној заради ван куће сићушна производња домоводства запада лако у опасност. Тек када стари облик домоводства буде успео да се прилагоди новом облику привреде, профе-

сионални рад домаћице неће се више осећати као рушење „породичне среће“ (под њом се подразумева већином породично задовољство!) Ако се радна снага женина у опште једном рационално уложи, ако се не растура на толика сићушна предузећа појединачног домоводства, ако се подела рада међу женама спроводи тако рационално подвајањем у позиве као подела рада међу људима у позиве, онда ће се тек осетити благодети професионалног женског рада уопште. Сад се показују позив и брак у међусобној сагласности само у појединим случајевима, у којима жене ипак врше позив и поред отежаног домоводства садашњости.

Тек ако се отклоне с пута различите сметње жениној радној снази, расипању њене снаге на тешке радове домоводства, онда ће се показати, да подела рада међу женама неслућеним начином формира и потпомаже културу.

ПОСЛЕДИЦА ЕКОНОМСКОГ ОСЛОБОЂЕЊА ЖЕНЕ.

Економском самосталношћу задобија жена *своју личну слободу*. Јер „у економској зависности жена је одиста законито остављена на вољу другоме на тако понижавајући начин, како се тешко може подносити са достојанством пробуђене личности.“ (Милер-Лиер, 4. свеска). Без економске самосталности женине брак остаје све више економска и животна заједница. Ну са економском самосталношћу жене брак постаје животна заједница, у којој достојну улогу играју питање љубави, лична слобода, питање децјег васпитања. Полови стоје тада један према другом у стварној равноправности. Жена, која зарађује, може слободно да бира; она није упућена на мужа и зато је нико не спречава у њеном праву на личну љубав. Економским ослобођењем жене брак се отреса куповине и продаје. Новчани бракови и бракови издржавања ће све више опадати, а меродавни ће бити они фактори, који треба два човека одиста да доводе у заједницу: узајамна љубав, поверење и поштовање. Подвајање рада жениног на професије има још много дубљих последица, на које ћемо се вратити мало доцније.

Према томе се подела рада међу женама захтева и потпомаже у много већој мери него ли до сада и то не само ради ослобођења жениног. *Ослобођење жена значи у много већој мери ослобођење мужева, мушку еманципацију.*

У будућности не треба више да зависи једна половина човечанства од друге, не треба да издржава једна другу. Лов за мужем мора да постане излишним. Жене, које самостално мисле

и раде, сите су тога, да чулним дражима искоришћавају стварно за себе полну зависност мужевљеву.

Језгро брачног проблема је двоструко: да реши питања еротична и економска. Да је брак уопште, поред питања расног одгајивања, поред питања одржавања личне животне среће, важан економски проблем, о томе је већ подробно расправљено. Али колико појединачан брак, колико сам положај женин зависи од економског проблема брака, то нам могу показати следећа разлагања.

ЕКОНОМСКИ ОСНОВИ ПОЈЕДИНАЧНОГ БРАКА.

Економски основ сваког брака је по закону зараде мужевљеве. Муж има према § 1360 грађанског законика да издржава жену према своме положају, својој имовини и својој способности зарађивања; дабогме да му спада у дужност и старање о деци. Од ове форме брака, која човеку прописује као највишу дужност одржавање породице, знатно одступа већ велики број постојећих бракова. Грађанка са имањем, сељанка, која на дому врши велики део продуктивног рада, ваљана трговкиња, од чије увиђавности и творачке моћи зависи често успех посла, професионална радница, која својом зарадом знатно доприноси одржавању породице, све оне представљају велики број изузетака. Само су према њима неправедни и закон и пракса. Ако брачни људи не живе одвојено, онда жена нема права да располаже својим миразом, сељанка која помаже мужу или трговкиња немају права да захтевају награду за свој рад, а према томе немају права ни да располажу стеченим имањем у заједничком послу. Брачна жена, која је послена ван куће, имала би на сваки начин теоријски право располагања својом зарадом; ну ова се много мање троши за личне потребе женине, а много више за потребе домаћег газдинства и дечјег васпитања. На жалост ова зарада раднице ван куће значи за мужа могућност да занемари своју дужност издржавања. Сиromашна жена, жена без зараде, доспева својом економском несамосталношћу у једну зависност, коју до душе закон не прописује, али која се тиме постиже, што се жени диктира рад у кући, човеку издржавање породице.

Многи изузеци законске норме показују, колико се стварне прилике обзиру на укочено право законика. Уз то је под данашњим економским приликама, при нерационалном домоводству, веома тешко сјединити позив, брак и материнство, што је могућно одиста само нарочито обдареним и очеличеним женским природама без штете за себе и своје здравље. Али ове жене

примају на себе сву ову жртву не само, што хоће да буду економски независне, већ што у овој независности виде јемство за једну много интимнију животну заједницу са човеком, која за њих значи испуњење њихових чежњи.

С немачког Милица Цветковић.

Д-р Софија Шефер.

(Наставиће се)

Ž E N A

II.

O KRITICI ŽIVOTA KOJIM ŽENA DANAS ŽIVI

I vi ste sigurno čuli osamljeni ali jasni krik, koji prolazi od vremena do vremena gradovima, društvom, umjetnošću, knjigom; to je krik, u kojem ima često toliko sile i toliko volje.

Od vremena do vremena, vi čujete kako kroz društvo zovu glasovi i govore: — „Žene, vi danas podnosite sputavanje, koje vam je društvo nametnulo. Zašto se ne bunite, kako možete, a da se ne bunite? Dakle ste slabe, jer podnosite tu vezanost. A vi ste tako užasno vezane, jer ne smijete da ljubite, ako vam to vaše prilike, ako vam to sve okolnosti oko vas ne dozvoljavaju. Vi ne smijete da želite ljepotu jednoga momenta, nego samo u izvjesnim slučajevima, koji su strogo odredjeni, koji su kao pregrade, koje ne možete da preskačete, bez velike, gorke, užasne kazne. Te se pregrade zovu moralom. Moral vaš nalaže vam, da lažete sebe i društvo i onoga koga želite. Vi svoju ljubav blatite lažju.“ I čuju se glasovi koji dokazuju: „Vi žene u tom slučaju lažete i sebe, jer i sebe same morate da uvjeravate o protivnom ako nećete da posumnjate u svoje vlastite riječi. I zato je vaša ljubav tako često nesavršena, polovična, bes odluke, i bez smjera. Vi dalje lažete sve ljude oko sebe i cijelo društvo, jer ono uvijek samo znade rezultate vaših borba i vaših laži. I sve se svršava u tragici, koja se opetuje toliko i toliko puta; vi na koncu lažete i onoga, koga ljubite. Vi se ne dižete na otpor. Ulicama svaki dan kraj nas prolaze tolike, koje su svoju ljubav ostavile bez odluke, tolike koje su plašeci se sramote kojom bi ih društvo žigosalo, pobjegle od čovjeka, koji im je možda u životu mogao podati neki sadržaj. Bunite se, sašto se ne bunite kad ste osuđene na takav život?“

Tako se čuje kroz društvo od vremena do vremena.

Društvo je taj uzvik na pobunu čulo kroz nebrojeno mnogo pokreta, kroz revolucije, kao i za vrijeme, kad je u društvu postojala jaka želja za budjenjem i osvješćivanjem čovjeka. Diže se dakle pitanje: „Zašto dakle žena ne ustaje da se bori, protiv onoga, što je sputava, zašto tako šuteći podnosi običaje i zakone, koji su za nju zapravo zidovi, zašto se ne buni protiv morala, koji joj često uzima sadržaj u životu, i koji ju kako se čini nikad ne može da usreći?“

Zašto žene ne zahtevaju slobodu volje u onom životu, koji se odnosi na najelementarnija prava svakoga čovjeka, na pravo, da bude sretan. Ili su zaista tako slabe, zakržljale volje, vezane dakle svojim vlastitim kukavičlukom ?

Ili je ta šutnja zbog toga, jer su tu slobodu u većini slučajeva uvijek tvrdili muškarci, koji nisu znali od čega i kako to žene trpe, i da su to isto činile žene same, da je pokret niknuo među ženama možda bi značenje toga pokreta bilo sasvim drugo?

Ali ima jedna druga čudnovata činjenica. Dešava se često, da i najveći pokreti, kojima su gesla i velika i istinita, ne uspiju. Jer uspjeh jedne revolucije zavisi od mnogih faktora, koji se često ne daju tako lako odrediti, i snaga i veličina masa, nisu jedini faktori, prema kojima se sudi. Onda uspjeh jednog takvog pokreta i ne mora značiti neuspjeh. I zato se može reći: „Ako su se žene i dizale na otpor i ako ipak nisu uspjele, to još ne znači da su nemoćne i da su bez volje.“ Ali i uzvici onih žena koje jednoga dana nisu više mogle dalje da gleduju nesreće oko sebe i koje su govorile iskreno, i ti su uzvici ostali često bez odgovora.

Na njihovo pitanje: -- „Zašto se ne bunite“ odgovarala je šutnja.“ One su obrazlagale: — „Moralni zakon od kojega patimo nametnut nam je bez pravoga obrazloženja, bez tumačenja, kao nešto u što se ne smije sumnjati, i što se ne smije da poriče. Mi žene ne znamo kako je taj zakon stvoren, niti znamo kad je nastao, niti zašto je takav. O razlozima morala ima znanost, kojom su ljudi svakoj moralnoj presudi našli i podali jako obrazloženje, da ono bude stup na kojem će se čovjek oduprijeti, ako posumnja u zakon. Najteže je održati zakon kojem čovjek ne zna obrazloženje, takav zakon može da za svjesnoga čovjeka bude kao tamnica. Ženama se zapravo nalaže moral, nalaže nam se kao jedan bezuvjetni zakon, a mi ne znamo zašto da baš po njemu živimo, i koji nas toliko puta unesrećuje. Ovo što se na nama događa to je jedno teško okrutništvo.

Zašto da nam se još u djetinjstvu ne kažu razlozi, pa da

svjesno priznamo zakone, kojima je podvrgnut naš život? Nama su dali zakon onako, kako se je davao robovima ili slaboumnima. I jer je tako, zato ima među ženama toliko njih koje su pre-slabe, da suzbiju sumnju, koje se ogrešuju o zakon, i koje kasnije, kad ih stigne kazna i bijeda, koju im društvo namiče. Zure u svoju sudbinu, kao u nešto što ne razumiju. Jedino tako možete razumjeti zašto se sve te žene odnose prema svojoj sudbini, kao prema nesreći u kojoj se ne mogu snaći, i koju ne razumiju. Ne shvaćaju svoju nesreću, kao što prije nijesu razumjele svoje moralne zakone. Zar ih ne poznajete te svakidanje, bezbrojne nesreće? Zašto se ne bunite?“

Tako dokazuju i u njihovom govoru nema nijedne neistine. Pa ipak nema odgovora.

A žene čuju, shvaćaju, vidite da ima mnogo njih, koje dobro razumiju šta to zapravo govore, i trpe dalje, žive, kao što su živjele i opet je tako, kao da se ništa nije dogodilo.

Ili je možda istina, da za te zakone postoje razlozi, da sve to ima svoje duboko značenje?

Zašto se dakle ženama nalaže zakon o apsolutnoj čistoći prije braka, i onaj o bezizuzetnoj monogamiji?

Znanost za to ima nekoliko obrazloženja.

Državi je osnov porodica. Dajući ženi pravo na slobodnu ljubav, dala bi joj se ujedno mogućnost da ruši državu, jer se tom dozvolom ruši porodica. Čovjek je stvorio zakon o vezanom stvaranju novih naraštaja da sačuva organizaciju jedne cjeline, koja će davati osnove državi.

Žena je opet svojim spolom spriječena da se sasvim oda privrednom radu, i ima razdoblja gdje ona ne može da radi, i gdje dakle ne može ni da privredjuje. I nije to samo danas tako; u stoljeću kad je borba oko privrede dosegla svoj vrhunac, i gdje svaki pojedinac i te kako osjeća svaki propušteni radni sat, i kad to neosjeća samo radnik nego pripadnik svake klase. Ali u doba primitivnoga čovjeka, tražila je borba za hljeb još mnogo više fizičke snage i žilavosti, i onda je možda žena još češće dolazila u položaj, gdje nije imala od čega živjeti. Služba pokraj strojeva, ne može se ni izdaleka isporučiti s naporom, kojim je primitivni čovjek skupljao hranu, obradivao polje i borio se protiv neprijatelja. Čovjek je uvideo opasnost, koja bi mu prijetila, da ženi ne poda zaštićeni položaj, a žena je opet sa svoje strane uvidjela, kako bi joj od vremena na vreme moglo da bude nemoguće, da

prehrani svoju djecu, i tako se nije opirala zakonu, koji se je pomalo učvrstio.

Tako tvrdi jedan smjer u znanosti. Drugi smjer veli, da je ženu i njezin spolni život vezao uz brak razvoj privatne svojine.

Ne navodim ovdje sve te razloge, koji su služili dokazom te hipoteze, niti one, kojima se je ona pobijala, možete ih naći u naukama o društvu, u svakoj sociologiji, i oni su i odviše poznati. Napokon je svejedno, kako je taj moral, kojemu se žena danas mora da pokorava, nastao, svejedno je, kad ni u onim razlozima, koji su ga stvarali ne možemo da nadjemo ono obrazloženje po kojem bi se on mogao razumjeti, kao etički čin. I kad istražujemo, nalazimo, da nijedna od sviju tvrdnja, kojima bi sve to danas htjelo praktički da obrazloži, da nijedna od njih više ne postoje kao savremene činjenice.

Jer kad bi žena danas smjela da radja djecu izvan porodice, danas se time ne bi više rušila država. I kolikogod bi to znanost teoretskim dokazima poricala, kad bi ženi bilo priznato pravo, da se odvoji od porodice, ako joj to bilo kakve prilike ne dozvoljavaju, država bi ostala netaknuta, a porodica bi ipak kao pojam i kao jedna forma života postojali i dalje.

To se je pokazalo baš posljednjih godina.

Bijeda i razvoj industrije u velikim gradovima priječili su sve više sklapanje brakova. Broj vanbračne djece svakim danom raste. I zamislite takav jedan grad, pa da ima još i više vanbračne djece nego što ih ima danas, zar bi se time ma i neznatno narušili temelji države? Trebalo bi samo provesti neke korekcije u zakonima o imenu i o nasljedju, pa da država dalje bude onakova kakova je dosele bila. U te zakone ne ćemo za sada da ulazimo. Oni čine jedno pitanje za sebe, glavno je medjutim to, da se temelji države danas više ne bi nikako narušili. Kad je nastao zakon, koji danas veže žene, on se je možda mogao opravdati potrebom države, ali ta potreba ne može više biti uzrokom. Jer danas ne bi sva ta djeca ostala neopskrbljena, i ona ne bi mogla sva da padnu na teret državi i problem kako je prije bio više ne postoji. Danas gotovo svaka žena ima mogućnosti da privredjuje i da sebe prehranjuje.

Žena u primitivnom životu nije mogla da se prehranjuje, jer nije svakoj dostajalo snage za to, ali danas privredjivanje ne ovisi više o fizičkoj snazi.

Karla Dajčova

— Nastaviće se. —

ИЗВЕШТАЈ УПРАВНОГ ОДБОРА ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА ЗА ГОДИШЊУ СКУПШТИНУ

ОДРЖАНУ 1. АПРИЛА 1924. ГОД.

Имајући увек пред очима главни задатак: потпуну једнакост пред законом за све чланове друштва — мушкарца и жене — да би постигла највиши свој циљ, политичку и економску еманципацију жене, целокупну своју активност у овој години Управа је управила у два правца: 1) да у политичким круговима, као и у јавном мњењу идеју о еманципацији жене учини што приступачнијом, борећи се за њену победу, и 2) да саме жене учини исправним члановима друштва, потпуно свесних својих права и дужности, и припреми их да политичка права, када их буду добиле, употребе за опште добро човечанства.

Друштво увек сматра политичко право само као средство, да жене својим директним утицајем на друштвено уређење, омогуће остварење једног бољег и правичнијег друштвеног поретка.

Искуство у петогодишњој борби показало је јасну потребу за здружење снага, ради што бољег успеха у заједничкој борби за право жене. Стога је Управа у овој години велики део свога рада употребила на солидарисању активности разних друштава на ослобођење жена. Иницијативом Ж. П. Сплошно Женско Друштво у Љубљани, Удружење Југословенских Жена из Загреба, Католичка Звеза из Загреба, Женски Покрет из Сарајева и Организација Учитеља и Забавиља из Београда, одржали су Конгрес у Љубљани 23. септембра пр. год. и уз учешће делегата разних женских друштава из Љубљане, и доста великог броја света, основана је Феминистичка Алијанција у циљу да се удруже сва женска друштва, под истим идејама и на истим принципима, и организују покрете жена за њихово ослобођење.

Овакови покрети осетили су се у свој својој јачини у целоме свету и стога је Управа у овој години ступила у јаче везе са феминистичким друштвима разних земаља, желећи да упозна њихов правац рада, постигнуте резултате, обавештавала их је о своме раду, и својим искуствима. Друштво је у сталној преписци са: Интернационалном Фемин. Алијанцијом; Интернац. Лигом Жена за Женску Слободу, Грчком Лигом за Право Гласа, Политичким Клубом Жена Прогресиста у Пољској, Алијанцијом за Женско Право Гласа у Чешкој, Народним Женским Савезом у Румунији и т. д.

Од 1. до 6. новембра пр. год. одржала су састанак феминистичка друштва из Грчке, Пољске, Румуније и Чехословачке,

на коме су била и четири делегата Женскога Покрета и то: г-ђа Петковић, г-ца Атанацковић, као преставници Ж. П.; г-ђа Бедековић преставница Нар. Жен. Савеза и г-ђа Албрехт, преставница Сплошног Женског Друштва у Љубљани. На томе састанку извршена је организација Мале Женске Антанте, која је основана приликом састанка Инт. Лиге за Право Гласа у Риму пр. год. Чланови М. Ж. А. су Феминистичка Друштва Грчке, Пољске, Румуније, Чехословачке и Југославије. М. Ж. А. је основана у циљу сарадње у свима питањима која се тичу ослобођења жене, на заштити жена и деце, све врсте економских, социјалних проблема, да се заједнички искрено ради на отклањању евентуалних несугласица између наших земаља. Сваке године ће се одржати заједничке скупштине. За ову годину је скупштина заказана у Београду. Главна разлика између политичке Мале Антанте и Ж. М. А. је следећа: док су се Владе наших земаља удружиле у своје политичком програму у циљу заједничког отпора према евентуалном непријатељу, дотле жене, у тежњи за оснивањем односа на пацифистичким принципима, полазе од идеје да не сме бити непријатељства, да не може постојати несавладљивих несугласица између два суседна цивилизована народа, и да су све тешкоће у прошлости стваране неискреним и нелојалним радом политичара. Жене ће тежити увек мирној политици, и употребити увек сву активност на културној и социјалној пропаганди.

Исцрпан извештај о М. Ж. А. за чланове и пријатеље нашега покрета, био је дат на конференцији одржаној у Женском Клубу, 15. децембра пр. год. и одштапан у Женском Покрету, да би се чланови ван Београда могли упознати са овом интернационалном женском организацијом.

И поред огромних економских тешкоћа са којима се борила Управа, и које су сачињавале једну од главних препрека развоју друштвенога рада, Управа је ипак у могућности поднети Управи доста анкуражирајући извештај о својем раду. Постигнути резултати ни из далека не задовољавају тежње Управе, па ипак, у току година, имала је прилике да констатује више успеха свога рада, за добро појединца или добро општега значаја.

Економске прилике после рата учиниле су, да жене у великом броју су приморане изаћи из својих огњишта, напустити свој рад у домаћинству, или што је најчешћи случај, поред домаћинства узети још једно професионално занимање. Да би се побољшао економски положај жене, није увек довољно оспособити жену за самосталан рад, већ им и у честим случајевима треба

помоћи да до рада дођу. Ова потреба се у извесним моментима осећа у највећој својој јачини, нарочито у добу економске кризе у земљи, као што је сада преживљујемо. Стога су Бирои за посредовање рада од веома велике потребе. Ми смо их до сада имали двојаке врсте: приватне бирое, који су многобројни и оснивани увек у користољубивом циљу и државни бирои, који постоје од пре кратког времена. Ни једни ни други нису потпуно одговарали потреби нарочито женске радне снаге. Док су први до крајњих граница искоришћавали и физичку и моралну снагу жене, дотле су други, укалупљени у границама параграфа и скученим бирократским прописима, били у немогућности да задовоље стварне потребе незапослене радне снаге. Стога, у циљу да што више приближи жену њеном економском ослобођењу Ж. П. је основао Берзу Рада са задатком да упосљава све жене, којима је рад потребан, како интелектуалне тако и мануелне раденице, како професионалне раденице, тако и оне жене, које су стицајем околности приморане да се рада прихвате. Берза Рада Женскога Покрета отпочела је да функционише 1. октобра пр. год.

Успех Б. Р. Ж. П. потпуно је задовољавајући што ћете се уверити из неколико цифара, које ћемо вам изнети:

Кроз Б. Р. месечно прође око 100—140 понуда радне снаге, и исто толики број потраживања радне снаге:

Од 1./X. 1923. год. до 1./IV. 1924. год. прошло је кроз Берзу Рада 1238 лица и то:

638 раденица и 600 послодаваца

Раденице:

Послодавци:

У октобру . . . 70

У октобру . . . 92

„ новембру . . . 119

„ новембру . . . 116

„ децембру . . . 75

„ децембру . . . 105

„ јануару . . . 104

„ јануару . . . 102

„ фебруару . . . 126

„ фебруару . . . 88

„ марту . . . 114

„ марту . . . 97

Свега . . 638

Свега . . 600

Кроз Берзу је прошло:

Служавке 424, болничарке 51, шваље 31, чиновнице 27, фабричке раденице 25, продавачице 14, бона 10, наставнице музике и језика 10, послужитељки 8, дактилографкиња 8, чуварице кућа (хаусмајсторка) 5, болничарке 5, економке 4, шегрте за модистерај 4, сликарка 1, бабица 1, модискиња 1. — Свега 638.

Берза је од 1. окт. до 1. априла упослила 190 раденица и то:

У окт. 22, у нов. 38, у дец. 30, у јан. 39, у фебр. 32, у марту 29. — Свега 190 раденица.

Упослено је по професијама:

160 служавки, 13 шваља, 5 чиновница, 6 фабричких раденица, 4 боне и 2 дактилографкиње. — Свега 190 раденица.

Према напред изложеном може се констатовати да Б. Р. задовољи 1./4. од понуђене радне снаге. Овакав резултат је потпуно задовољавајућу, када се пореди са извештајима постојећих бироа за посредовање.

Да би одговорила веома великој потреби незапослене женске радне снаге, Ж. П. намерава да поред Берзе створи један азил за жене, који би одговарао свима хигијенским потребама за жене које траже рада, а које су моментално без крова над главом. У овоме циљу Ж. П. је ступио у преговоре са општином ради прибављања материјалних средстава, а има изгледа да ће се Општина одазвати тражњи Ж. П.

Да би одговорио најнужнијим потребама, економски најбеднијим раденицама, од којих су већина жене са децом, Ж. П. је давао моменталну новчану помоћ, и то:

У Октобру 1229.— дин.

„ Новембру 1422.— „

„ Децембру 990.— „

„ Јануару 1144.— „

„ Фебруару 615.— „

„ Марту 490.— „

Свега 5890.— дин

Поред тога је Б. Р. учинила моменталну позајмицу извесним чланицама, бољег економског положаја, које су моментално остале без средстава. Као позајмица је издато 1840.— дин.

Б. Р. има своја два чиновника и то: секретара г-ђу Д. Цветковић и њеног помоћника г-ђу Анку Милишић.

Успех Б. Р. т. ј. смештање на добро место процентуално задовољавајућег броја пријављене радне снаге, је последица пожртвованог рада секретара Берзе, њеног помоћника и самих чланова, које се нарочитом љубављу, разумевањем и вољом удубљују у посао, не ограничавају се на радно време, већ иду, распитују, интервенишу а у потребним случајевима пружају и моралну заштиту. Министарство Социјалне Политике је то осетило, оно нам пружа материјалну помоћ и ставило је Управи до знања да би јој радо предало организацију кујне за незапослене раденике.

Други рад Управе, који је нарочито интересантан и важан

за просвећивање жене, је рад на отварању и организовању домаћинских курсева по селима. Сматрајући домаћинство као продуктиван економски позив, Ж. П. је приступио образовању курсева за домаћице, почевши прво од оних, које зато највише потребу имају — од села. О раду и успеху домаћинске секције Управе, поднеће детаљан извештај шеф секције г-ца Лацковићева.

Друштво је организовало и курсеве за шивење хаљина и прављење шешира, у своме Клубу у Београду. Овим радом је руководила г-ђа Софија Јовичић. Овим курсевима је постигнут двојаки успех: извесан број жена ту добије основ за своје професионално образовање, за које се Управа потрудила да им нађе место, поред дипломе, коју им је издала. Много већи број је оних жена, које су посећивале ове курсеве у циљу да се обуче изради одеће за себе и чланове своје породице. Од колике је ово користи врло је добро познато свакој жени, као и сваком оцу породице. Детаљан извештај о раду ове секције, којом је руководила шеф г-ђа Софија Јовичић са својим секретаром г-цом Јосиповић, поднеће шеф секције.

Управа је у првој години имала веома велике нез оде нарочито што су неколико чланица Управе, најбољих раденица, оболеле и то их је потпуно омело у раду, те су извесне секције остале т. р. без својих чланица. Ово је био случај и са секцијом за предавање, тако да је број одржаних предавања смањен. Одржано је свега 10 предавања у току године, у Клубу, поред тога је у Клубу одржано једно литерарно вече, а приход са тога вечера је послат за гладне у Далмацији.

Поред предавања, одржаних у Клубу, Ж. П. са Колом Српских Сестара организовао је предавања из француске литературе, која је одржала позната француска литераторка г-ђа Лен, а прилог са тога предавања је употребљен за ратну сирочад.

Једно од најважнијих пропагаторских средстава за борбу идеје женскога покрета је друштвени орган „Женски Покрет“. Лист има 1200 претплатника, од којих многи шаљу врло неуредно своје претплате. Изгледа да жене још нису свесне од колике је важности за њих један женски лист ове врсте. Исто тако је мали број жена које пишу — тако да лист још увек трпи и од претплате и од слабе сарадње.

Друштвена установа, која захтева највише материјалних жртава, је *Клуб*. И поред свег пожртвованог рада г-це Лацковићеве и г-це Станиславе Јовановић, које су руководиле Клубом у овој години, и поред удобности, које су у њему оствариле, може

се рећи да се није успело да Клуб постане право огњиште наших феминискиња. Изгледа нам да наше жене још нису могле схватити од колике је важности за цео рад друштвени, да се чланови што чешће састају, измењују идеје, праве заједничке пројекте и т. д., што им је једино омогућено у једној установи, као што је Женски Клуб.

Поред тога што је у Клубу канцеларија Берзе Рада, у његовим просторијама се одржавају курсеви за шивење и прављење шешира; издаје се добра и здрава храна за студенткиње и чиновнице по цени коштања. У њему се сада хране месечно око двадесет абоненткиња, храна стаје 600 дин. месечно (ручак и вечера).

Да би се омогућило женама, а нарочито младим девојкама да при пролазу кроз Београд имају сигурно склониште, чисту и угодну постељу, у Клубу се даје преноћиште за жене по цени од 25 дин. дневно са доручком. За сада има свега три кревета, јер, на жалост просторије Клуба не дозвољавају већи број. Поставе су готово стално заузете. Овако преноћиште често омогућава ближе међусобно упознавање феминискиња из разних крајева наше отаџбине, што може бити од врло велике користи за наш рад у будућности.

Управа је у овој години покушала да се упозна са мишљењем представника нашега народа — народних посланика — у колико се тиче женског права гласа. Почетком августа упутила је свима посланицима молбу да одговоре на постављена питања о праву гласа за жене у општинским изборима и у изборима за парламенат. Одзив је био врло слаб, проценат добивених одговора минималан, тако да се ни до каквог резултата није могло доћи.

Управа је имала неколико својих радова на хуманом пољу. Један од најинтересантнијих је организовано летовалиште за слабуњаву децу у Нересници.

Нересница је село у пожаревачком окр. у планинском крају поред Пека. За летовање у Нересници је Ж. П. добио од Мин. Соц. Политике 20.000 дин., од Мин. Нар. Здравља 30.000 дин. а од Црвенога Крста 10.000 дин. Од тога новца су извршене оправке да се омогући становање у кући одређеној за летовалиште и такође је поднет цео путни трошак. 38 деце је тамо провело 42 дана. Сва деца су била малокрвна, а деветоро са скоро прележаним запаљењем плућа. При лекарском прегледу пред одлазак констатовано је да су се сва деца опоравила, а рековалесценти отишли са очишћеним плућима. Деца су се купала у Пеку и сунчала у песку. Летовалиштем је руководила г-ђа Милојевић

а захваљујући умешности г-ђе Јелице Јанковић, која се примила дужности економа, храна је била разноврсна и обилата, и ако се до намирница у ономе крају врло тешко долазило. Деца су имала по пет obroka дневно. Поред купања и трчања по цео дан, сва деца су добила у тежини и то: 4 више од 5 кгр., 12 више од 4 кгр., 21 више од 3 кгр., а само једно 23/4 кгр.

Управа је притекла у помоћ да омогући операцију Ружици Лазаревић, поштарки. Ова је жена услед свога напорног рада за време рата остала неспособна за свако привређивање. Да би јој се повратила способност за рад, по савету лекара било је потребно да подлегне једној тешкој операцији. Управа се заузела да прикупљањем прилога омогући ту операцију. Овом се приликом Управа захваљује Његовом Величанству Краљу, који је на молбу Управе наредио да се исплате сви болнички трошкови Ружице Лазаревић. Остали прикупљени новац за лечење, употребиће Ружица за бањско лечење, које је још неопходно потребно за њено оздрављење.

Једна појава може се са сигурношћу констатовати: да има у Управи један број чланица, које су у њој од оснивања друштва, и да оне, којих није велики број, осећају сву тежину, што нове чланице, које у Управу уђу остављају врло брзо рад у друштву, осим малог изузетка, који им се приближује да воде борбу за идеје женског покрета са противницима, — борбу врло неравну. Ни изблиза се не може наслутити колика је та борба, какве су све тешкоће које се морају савлађивати. Пада у очи да су баш оне чланице истрајне, оне остају, које су дефакто уморне својим властитим животом — које се боре за свој лични опстанак и опстанак своје породице. И стално се тражиле особе, које су сасвим слободне, или бар више слободне од њих, да се посвете раду овако високих идеја, као што су идеје Ж. П. Неки пут се било такве среће, да баш онде, где се највише наде полагало да ће се наћи сарадник каквог чекају идеје Ж. П. не нађе ни најмањег одзива. Па и тамо, где се моментално успе, деси се, да напусте рад у току прве године, одмах после неколико првих покушаја, првих напора.

Ипак тај мали истрајни број чланица није хтео да напусти рад, није дозволио да се угули мали жижак женске свести, уверен да је она ипак јака, али само растурена, несконцентрисана на једном месту да може јако засветлети — није хтео да напусти рад због оних многобројних жена, чија свест не може да дође до израза, услед њиховог тешког живота, бесправног положаја.

Ово није фраза, јер када би све жене хтеле да буду искрене, ако не јавно, оно бар пред собом би признале једну истину: да жена, баш као жена, пати у овом друштвеном уређењу — издвојено од онога што пати још ако је економски слаба — због неправде и понижења које сусреће сваку жену као жену, без разлике положаја и осим политичких права.

И тако је ова Управа и ове године приморана да попуни своје редове, решена да чува жижак феминизма у нашој земљи — макар он и тулио — до тренутка када ће синути јаком светлости.

Управа се нада да ће нове чланице, које ступе у Управу ојачати њихову снагу, јер она није клонула, и удруженом енергијом бориће се за победу узвишених идеја Женскога Покрета.

Б Е Л Е Ш К Е

Интернационални Женски Савез организовао је конференцију за спречавање узрока рату, која се састала на изложби у Вешблеју, под председништвом маркизе Абердин и Темир. Говорници су били: г-ђа Малатер Селие; г-ђа Аврил де Ст. Кроа; Д-р Рене Санц од стране Интернационалног Црвеног Крста; бароница Манерхајм, председница Интернационалног Савеза Нерса; Мис Мунд, од стране Интернационалног Бироа Рада; Д-р Нитобе, од стране Лиге Народа; Леди Астор, Сир Џорџ Раиш, Мис Маргарит Банфинд и Г. Набсон из Велике Британије; г-ђа Ареназ из Швајцарске; Мис Фирхелм из Финландске; Д-р Паулина Луизи, из Уругваја и Мис Манус из Холандске.

Интернационална Лига за Мир и Слободу. — Лига је одржала свој V Конгрес у Вашингтону под председништвом Мис Адамс. По Конгресу специјалним возом делегати су отишли до Чикага и уз пут су у разним местима одржавали конференције и састанке.

Данска — Избори нису донели већину ни једне партије. Министар Председник је обећао изнети пројекат закона о удаји, који није био поднет последњој сесији. Последњим изборима није се успело да више жена уђу у парламенат; али три жене посланици биле су понова изабране; Г-ђа Ларзен (социалиста), г-ђа Маннинг-Хаушулц (консервативне партије) и г-ђа Ерна Мингс (радикал). Г-ђа Нина Банг, наименована је за министра просвете у новом кабинету; *ово је прва жена министар у Данској.* Рођ. 1866 год. од младости припада социал-демократској партији. Од 1913 до

1917 год. била је члан Општине у Копенхагену а од 1918 г. члан је Сената. Писала је дела из Политичке Економије: има намеру реорганизовати народне школе.

Велика Бришанија. — Велику демонстрацију је организовао Народни Савез Учитељица у Лондону, да протестују због неједнаких плата учитеља и учитељица.

Индија. — Изгласан је закон за обавезну наставу девојчица од 5—10 год.

Ишалија. — 12 маја 1923 год. на Конгресу Интернац. Алијанције одржаног у Риму, г. Мусолини је обећао да поднесе пројекат законски за право гласа жене у општинама. На дан годишњице овога Конгреса Интернац. Алијанса и Удружење за Женско Право Гласа у Швајцарској послали су г. Мусолинију телеграм да га подсети на дато обећање.

Уругвај, — Млади инжињер г-ца Переира, која је свршила чувену техничку школу у Паризу Ponts et Chaussées, наименована је у Монтевидео за професора на техничком факултету.

М. А.

Žensko Dobrodelno Udruženje у Трсту је одржало своју годишњу скупштину 14 маја т. г. Скупштини је председавала председница, нама добро познате, г-ђе Антоније Славинове.

Друштво је основано 8 нов. 1922 г. а данас броји 1200 чланова. Према програму свога рада друштво је подељено у три одсека: просветни одсек, добротворни, и одсек за ручни рад. Просветни одсек се бави просвећивањем словеначког живља у тим крајевима, и у току прошле године одржано је 16 предавања у Трсту и околини, а једно у Горици. Предавања су третирали разна питања, а одржавала су их саме чланице друштва. Да би утицале и на крајеве, где вредне чланице овога друштва нису могле доспети, друштво је основало свој орган „Ženski Svet“ врло добро уређиван женски часопис. При самом почетку скупљено је око 2500 претплатника, а данас се „Ženski Svet“ растура у 4000 примерака, и успева да сам себе издржава.

Добротворни одсек имао је такође врло добрих резултата, и ако друштво располаже минималним средствима. За време божићних празника друштво је раздавало помоћ сиромашном грађанству делом у одећу и обући а делом у новцу, а школску децу помагало преко целе године. За време лета друштво је послало 600 сиротне деце, да по 2—3 месеца проведу на чистом ваздуху у словеначким породицама по селима.

Одсек за ручне радове бави се организовањем курсева за

везове и шивење. Курсева има двојаких: за одрасле и за девојчице. Нарочити течајеви су основани за ученице, које су себи направиле одело од поклона, добивеног као божићни дар. Курсева има двомесечних и других који трају преко целе године. Поред стручних наставница, курсевима руководе и саме чланице друштва.

Узимајући у обзир са каквим се огромним тешкоћама бори *Žensko Dobrodelno Udruženje*, постигнути резултати за две године његова постојања су сјајни. Његове акције се дају осетити код целог нашег живља на томе делу јадранске обале и ми најсрдачније желимо неуморним чланицама најлепши успех рада у будућности.

Жене почасни доктори. — Приликом Кантове прославе на Кенигсбершком Универзитету изабране су две жене за почасне докторе тога Универзитета.

Г-ђа Брендштрем, Швеђанка, која је од 1914 до 1920 год. живела стално међу ратним заробљеницима, и с њима делила добро и зло, именована је за почасног доктора теологије. А источнопруска песникиња Агнес Мивел именована је за почасног доктора филозофије.

Жене у Рајхстагу. — Данас у немачком парламенту — Рајхстагу — има 19 жена посланика. Како се немачке жене бирају по партијама, то је ове године ушло у парламенат 10 жена социјалдемократа од 100 посланика; 2 жене од 28 немачких демократа, 2 жене од 44 посланика немачке народне партије, 5 жена од 61 комунисте, 4 жене од 65 центрумаша, 4 жене од 96 немачких националиста, 1 жена од баварске народне партије.

Као што се види социјалдемократе су највише места дале женама на својим листама; код њих је највећи проценат, 10%, а код немачке народне партије најмањи, 4,3%.

Прва жена адвокат у Немачкој. — Доктор права Марија Мунк положила је пред државном комисијом у Берлину адвокатски испит и, постављена је код Берлинског Покрајинског Суда за адвоката. Д-р Мунк се специјализирала у брачном, породичном и старатељском праву. Она је написала брошуру „Реформа брачног права и родитељске власти“ коју је издао Немачки Женски Савез.

Исправка. — У последњем броју „Женскога Покрета“ у Белешкама изнет је извештај о раду Скупштине Н. Ж. С. у Сарајеву. На 250 стр. је у одељку, у коме се говори о раду трећег дана скупштине, штампарском грешком изостављена реченица „Београдски део Управе“ те се из текста може закључити

да је целокупна Управа састављена само из осам чланова, чија су имена изнета, што не одговара стварности.

„Женски Покрет“ ни овога пута неће моћи изнети листу нових чланица Управе Н. Ж. С. пошто је још није добио, а чим је буде примио донеће је ради обавештења својих читаоца.

Ур.

Е В А Д Н А

Глава V

Евадна је много читала али никад није гутала све књиге без разлике: била је веома обазрива и временом је постала добар познавалац у том погледу. Увек је имала у руци једну озбиљну књигу, стварне садржине и по једну у којој је машта играла већу улогу. Читала би обе са крајњом независношћу једног чистог разума и ничим неповређених осећаја. Пошто је проучила анатомију и физиологију узела је као нешто сасвим природно, да изучава патологију. Од ње је прешла на науку о предохрани и начину лечења и за чудо остајала је све време здрава и читава никад не чинећи никакву примену на свој сопствени организам, као што је то, неотесанији ум једног обичног медикара, склоњен да уради. Упознала се са свима болестима којима срце може да подлегне, мислила би за себе о њима као о срчаним манама никад не уображавајући да сама пати од које од њих. Читала је и научила врло много о процесима варења и њиховим слабостима, никад не замишљајући да она сама можда од њих болује. И заиста, њен ум је био изузетне чистоте исто као и изузетне силине, ум кога је знање могло само још више просветлити никад покварити. Али кад би се и десило другојаче, томе би једино био узрок глупо луда ограниченост оних, који су водили бригу о њеном конвенционалном образовању. Ствари које је требало објаснити крили су у тајанствене велове. Једно немогуће незнање било је циљ, коме се тежило и докле год о томе није било говора, било с једне или с друге стране, држало се да је циљ постигнут. Никад се није узимало у обзир колики је ризик један тако навијен мозак држати у неизвесности, нити је ко поимао сву лудост тајења једног битног и позитивног знања које, кад како треба применимо, јесте извор душевног расположења.

Омиљена узречица њене мајке била је, да свако зло има

своју добру страну, и да све ствари раде заједно за опште добро. Према томе, порок би требало узети као нешто неизбежно, и бунити се против њега значило би трошити време узалуд. Срећом, она је била изван опасности да подлегне таквој страшној обмани: пошто се она никад не би могла помирити са једном ствари која је у њој изазивала највећу одвратност.

— „Ако је све за добро“ мислила би она онда је бесмислено противити се ма чему и, према томе, у Етици би требало да постоји двојако тројство: добро, боље, најбоље и зло, горе, најгоре, што је немогуће спојити у једну аксиому.

Код ње је веома карактеристично и врло симпатично што све време она привидно прима све чему је поучавају они које је она била усхићена да воли и поштује, али у исти мах, она остаје потпуно слободна од сваке предрасуде. Ни за тренутак се не устручава да за себе задржи противно мишљење ако у њему види праведну ствар. Правило којим се она служила било је, „прекини разговор, ако је противан твом мишљењу: нашто се жестити ако си сигурна да ти имаш право.“ — Али у исто доба она је у себи припремала материјал којим би најсигурније победила противника кад јој се за то прилика укаже. Друга њена примамљива особина јесте, да ма на какав пут истраживања се њен ум кренуо, увек би се враћао питању о положају жене, својој основној полазној тачки. Ускраћивање женама права вишег образовања јесте првобитни и највећи грех човека“, закључила је она.

Код ње се поступно развијала жена. Прошло је више месеци како су јој рекли да косу мора да чешља високо горе. Све око ње говорило је да сад за њу настаје нов живот, да ће доћи у додир са многим њој дотле непознатим особама, и да јој предстоји час да из родитељске куће пређе у своју. Њена слобода кретања је тиме осетно смањена и ако је школске дисциплине ослобођена. Али крај тог надзора, уместо да је обрадује, донео јој је једно нелагодно осећање нечег неодређеног и безграничног, и она је пред њим уздрхтала.

Осетила је да је свет простран и снажан, и да је она сићушна и слаба; да је знање неизмерно, њена способност обична, живот кратак. Она не помиње шта је у њој проузроковало такву малаксалост духа, али промена коју она преживљује буди код ње пуно нових осећаја. У томе времену, редови њеног Бележника су испуњени неким чудним болом, пуним сумње и непоуздања које она узалуд хоће да испита.

VI

Господин и Леди Камилтон Венс са неизбежним близанцима долазили су редовно у Фрајлингеј док је још Евадна ишла у школу и обично за време распуста кад је она могла слободно да се забавља са близанцима. Сматрало се да је она у стању боље но ма ко други да контролише њихове многобројне испаде и моралне преступе. Близанци су једном рекли својој мајци „да они воле Евадну“ јер је она толико добра, и Леди Идељејн је имала један блажени тренутак наде: ако су близанци почели да цене доброту они сами морају постати бољи, али та дивна нада прерано је умрла јер је Дијаволо убрзо додао: „Ми њу можемо лакше но ма ког другог да запрепастимо“. Још од првог дана њиховог познанства Евадну су обоје заинтересовали и она их је заволела. Стрпљење које је она с њима имала било је више но обично. Нарочито се њима забављала кад је на пољу падала киша или кад би се друга каква невоља осећала у кући. Умела је с њима да изиђе на крај са једним ретким тактом.

„Шта Ви то радите с њима, мила моја?“ Леди Аделајн је једном упитала. „Разговарате ли или им причате приче?“ — „Не рекла је Евадна, не говорим им много. Пазим само да их не изгубим из вида и гледам да се у њихове ствари не мешам више но што је то потребно.“

Близанци нису имали осећаја поштовање ни за кога и ни за шта. Једног дана, били су у малом Еваднином салону, који је гледао на двориште. Та соба је била нека врста предсобља Еваднине спаваће собе, сматрана је за лично њену својину која јој је као најстаријем детету у кући с правом припадала. Нико се никад не би усудио тамо да иде а да претходно не упита Евадну за дозволу, нико, разуме се изузимајући близанце.

Тог дана Евадна је седела за столом за рад, запослена иглом а близанци су стајали један поред другог и гледали кроз прозор.

С енглеског превела
Спаса Леко-Аџемовић

Сара Гранд

(Наставиће се)

ПРИРОДА И ДЕЦА

ПРВА КЊИГА

Фонда за Издавање Дела Југословенских Женских Књижевника:

20 приповедака за децу од Милице Јанковић са 24 колорисане слике од Милице Чађевић. Књига је на финој хартији, штампана цицero-слогом, са колорисаним корицама. Износи 10 штампаних табака. Цена 20 дин., скупљачима 15% попушта.

Књиге се могу добити у **Администрацији Женског Покрета**, Краља Милана улица број 71.

ЈОГУРТ

ДОСТАВЉА У КУЋЕ СВАКОДНЕВНО

Млекара, Карађорђева улица 24.

Јавити картом.

Претплата на „Женски Покрет“ за 1924. г. износи 50. динара.

Претплату примају наши повереници, а у Београду администратор сваког радног дана у стану уредништва од 3—6 после подне.

Моле се претплатници да достављају на време администрацији сваку промену адресе.

Ко од претплатника не прими на време број, може га тражити у року од месец дана по изласку броја.

Уредништво *Женског Покрета* моли све писце које интересују питања Женског Покрета да му шаљу чланке, реферате и белешке који се односе на та питања. Рукописи треба да буду читко написани, или откуцани машином.

Рукописе треба слати на адресу: **Уредништво Женског Покрета**, Краља Милана улица број 71.

НАШИ ПОВЕРЕНИЦИ:

- Битољ -- Анка Миловановић, учитељица
Бијељина -- Милева Тодоровић, секретар К. С. С.
Велико Градиште -- Мил. Жибковића, предс. Ж. Подр.
Врњци -- Ана Стижагин
Гор. Милановац -- Зора Ракићева, учитељица
Дубровник -- *Ženska Narodna Zadruga*
Добој—Босна -- Деса Ђ. Докић
Доња Тузла -- Љубица М. Јовановић
Загреб -- Адела Милчиловић
Завидовић—Босна -- Десанка Плавшић
Земун -- Добротворна Задруга Српкиња
Зајечар -- Женска Подружина
Јагодина -- Милева Стефановић, секр. Ж. Подружнице
Крагујевац -- К. С. Сестара; Друштво Милосрђа
Крушевац -- Коло Срп. Сестара
Краљево -- Катарина С. Продановић, председ. Ж. Подр.
Лазаревац -- Драга Марковићка, председ. Ж. Подружине
Лозница -- Дана Б. Ристића, председница Ж. Подруж.
Љубљана -- *Čirila Štebi*
Мостар -- Мара Мучибабић, секретар К. С. С.
Нови Сад -- Матица Напредних Жена
Ниш -- Јелена Петровић, учитељица
Нова Градишка -- Зорка Малић
Никшић -- Станица Шаровић, учитељица
Нови Пазар -- Савка Антоновић, учитељица
Неготин -- Мирослава Сантнер, настав. гимн.
Пожаревац -- Лепосава М. Павловић, пред. Ж. Друштва
Пожаревац -- Мил. Радосављевић, благ. К. С. С.
Панчево -- Љубица Ђ. Павловић, пред. Ж. Задруге
Панчево -- Мара Драгомировић
Сарајево -- Радунка Чубриловић, професор
Скопље -- Марија Шпанићка, учитељица
Сушак -- Милица Видовић, председ. Добротв. Задруге
Суботица -- Даница Радулашки
Турски Бечеј -- Фемка Грујичић, учитељица
Ђуприја -- Женско Друштво председ. С. Радојковић
Ужице -- Цвета М. Поповић
Цетиње -- Женска Подружина
Чачак -- Љубица Ј. Матић, благајник Жен. Подружине
Шабац -- Софија Поповићка, учитељица.

